

DAVLAT SOLIQ ORGANLARINING VAKOLATLARI VA MAJBURIYATLARI: XALQARO TAJRIBA QIYOSIY TAHLILI

Bank-moliya akademiyasi magistranti

Boranbayev Mereke Serikbay uli

Boranbayev_MS@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari ko'rib chiqilgan hamda soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarishning xalqaro tajribasi o'rganilib davlatlar aro qiyosiy tahlili o'rganildi. Asosiy asos davlat boshqaruvidagi kontseptual asosning ahamiyati turli darajadagi yurisdiksiyalar o'rtasida soliq ma'lumotlarini almashish muhimligini ko'rsatadi. Soliq ma'muriyati tizimining jahon amaliyoti tahlil qilindi va ratsionalizatsiya tajribasi o'rganildi "yagona oyna – yagona deklaratsiya" konsepsiyasini amalga oshirish kontekstida soliq munosabatlari –yagona to'lov". Dunyoning ayrim mamlakatlari uchun soliq yukining ko'rsatkichlari keltirilgan va nazorat qiluvchi organlarning soliq to'lovchilar bilan munosabatlarini takomillashtirish va uyg'unlashtirishning asosiy yo'nalishlari shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: soliq organi, davlat boshqaruvi, byudjet va soliq munosabatlari, byudjet va soliq siyosati, soliq yuki, soliq ma'muriyati, xorijiy tajriba, boshqaruv usullari, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, moliyaviy resurslar.

Annotation

The article examined the foreign experience of state management of tax relations in the conditions of the modern economy. The fundamental framework states that the importance of conceptual framework in public administration demonstrates the importance of sharing tax information between jurisdictions at different levels. The world practice of the tax administration system was analyzed and the experience of rationalization was studied in the context of the implementation of the concept "Single Window – single declaration" tax relations –single payment". Indicators of the tax burden for some countries of the world are presented, and the main directions of improving and harmonizing the relations of regulatory bodies with taxpayers are formed.

Keywords: Tax Authority, Public Administration, budget and tax relations, budget and tax policy, tax burden, Tax Administration, foreign experience, methods of management, socio-economic development, financial resources.

Kirish

Har qanday davlat faoliyatining asosi uyg'unlikni ta'minlashdir ijtimoiy va iqtisodiy dasturlarni amalga oshirish va faoliyat ko'rsatish uchun soliq tushumlarining barqaror o'sishi va shunga mos bo'lgan budjet daromadlarining yetarli miqdori, shuningdek, budjet-soliq munosabatlarining o'sishi bo'yicha choratadbirlarni amalga oshirish bo'yicha budjet-soliq munosabatlari soliq madaniyati darajasi va soliq to'lovchilarning javobgarligi. Biroq, ayrim sharoitlarda ko'pchilikning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi salbiy tendentsiyalarning kuchayishi dunyo mamlakatlari (doimiy inqiroz hodisalari, ijtimoiy keskinliklar, terroristik tahdidlar, aholining qarishi, tabiiy ofatlar va boshqalar) davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashga bo'lgan talab ortib bormoqda, bu esa byudjet xarajatlarining o'sishiga va soliqlarning ko'payishiga olib keladi.

Salbiy oqibatlarni minimallashtirish uchun vakolatli davlat hokimiyati organlari byudjet va soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarishning jahon amaliyotining ilg'or tajribasini o'rganib, yo'nalishlar va vositalarni qayta ko'rib chiqadilar va tuzatadilar.

Dunyo tajribalari asosida soliq siyosati ularni optimallashtirish va jahon boshqaruvining zamonaviy sharoitlariga moslashish maqsadida turli davlatlar tajribalari o'rganiladi. Ushbu yo'nalishlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi ustuvor yo'nalishlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan mavjud moliyaviy resurslarni xolisona baholash imkonini beradi. Soliq majburiyatlari bajarilishini ta'minlash usullari va xalqaro tajriba davlatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish vazifalari, qisqartirish uchun zaxiralarni aniqlash byudjet xarajatlari va jamiyatdagi soliq ziddiyatlarini barqarorlashtirish jarayonlarini optimallashtirishni osonlashtiradi.

Adabiyotlar sharhi

Byudjet va soliq munosabatlarini boshqarish tizimida davlatning mohiyati, ahamiyati va roli bo'yicha asosiy tadqiqotlar o'tmishdagi taniqli olimlarning asarlarida o'z aksini topgan: J. Keyns, J. Milla, V. Petti, D. Rikardo, A. Smit va boshqalar, zamonaviy xorijiy nazariyotchilarning yetakchi ishlanmalari va T. Dai, A. Laffer, R. Lukas, R. Musgrave, A. Pigou, P. Samuelson, R. Solow kabi amaliyotchilar, shu bilan birga Stiglitz, M. Freemanlar soliq tizimida turli tajribalarni qo'llash bo'yicha ko'plab tajribalar o'rganib bugungi soliq tizimi rivojlanishiga yuksak iz qoldirgan. Soliq tizimida davlat boshqaruvini takomillashtirish masalalari bo'yicha Y. Ivanov, I. Lunina, A. Krisovatoy, A. Mayburov, A. Pogorletskiy

asarlarida byudjet-soliq sohasida xorijiy tajriba va jahon rivojlanish tendensiyalari ko'rib chiqilgan.

Soliq tizimini davlat boshqaruvining nazariy va amaliy jihatlarini yoritishda muhim ilmiy yutuqlarga qaramay, byudjet va soliq sohasida quyidagilar muammolar mavjud:

Xorijiy tajribani o'rganish va undan amaliy foydalanishning dolzarb zarurati ichki va tashqi muhitning beqarorligi sharoitida byudjet va soliq munosabatlarini optimallashtirish hamda uyg'unlashtirish maqsadlari I.Tkachenko, V. Sinchaka va boshqalar tomonidan tadqiqot ko'rib chiqilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolani yozishdan maqsad byudjet va soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarishning jahon amaliyotini va amaldagi boshqaruv tizimini baholash uchun ham, uni zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga moslashtirish uchun ham ilg'or tajribalardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishdir.

Tahlil va natijalar

Zamonaviy jamiyatda byudjet va soliq munosabatlari rivojlanishning ichki va tashqi qonuniyatlarini shakllantiradigan iqtisodiy qonunlar va me'yoriy-huquqiy baza ta'siri ostida rivojlanadi byudjet va soliq tizimlari hamda natijada davlatning rivojlanish strategiyasini belgilaydi.

Umuman olganda byudjet va soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarishning kontseptual asoslari ,xususan byudjet va soliq siyosati davlat boshqaruvining turli darajalarida (davlat, federal, shahar) qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlardir. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida kontseptual asos birinchi navbatda davlat Konstitutsiyasi, soliq va byudjet kodekslari hamda shuningdek, byudjet-soliq munosabatlarining turli jihatlarini tartibga soluvchi boshqa normativ-huquqiy hujjatlar. Ayrim mamlakatlarda byudjet-soliq tizimining me'yoriy-huquqiy bazasini ishlab chiqishga yondashuvlardagi farqlar tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va siyosiy omillar, shuningdek, davlat hokimiyati organlari o'rtasida vakolatlarni chegaralashning o'rnatilgan amaliyoti bilan bog'liq¹.

Har bir mamlakat hisobga olinadigan milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari va davlat moliyasining holati ,uzoq muddatli byudjetni prognoz qilish va rejalashtirish uchun ma'lum mezonlardan foydalanadi, soliq ma'muriyati usullari va vositalarini doimiy ravishda takomillashtiradi, mamlakat

¹ 1.O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi 30.12.2019.

ichida ham, butun dunyo moliya tizimida ham doimiy ravishda o'zgarib turadigan shartlarga muvofiqdir. Shuni ta'kidlash kerakki, dunyoning aksariyat mamlakatlarida soliq munosabatlari davlat boshqaruvining shakllanishi va rivojlanish tendentsiyalari milliy soliq tizimlarini davlatlararo darajaga bosqichma-bosqich olib chiqishga qaratilgan edi.

Ushbu sohadagi nazariy yutuqlarning davlat institutlari va soliq to'lovchilarning amaliy ehtiyojlari bilan uyg'un kombinatsiyasi hisoblanadi. Shu munosabat bilan ekstremal paydo bo'ldi.

-Turli xil soliq yurisdiksiyalari o'rtasida ma'lumot almashish zarurati modernizatsiya dasturlarini amalga oshirish jarayonida ushbu mamlakatlar ma'muriyatlari;

- soliqlarni boshqarish sohasida ijobiy amaliyotlarni qo'llash; to'g'ri ta'minlash boshqa xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorlik qilish.

Hisobga olish Yevropa mintaqasi mamlakatlarining o'ziga xos xususiyatlari, ularning iqtisodiyoti rivojlanishining heterojen tabiati YHT (Yevropa hamkorlik tashkiloti) faoliyati ushbu tashkilotga a'zo har bir mamlakat soliq ma'muriyatining shartlari va ehtiyojlariga eng individual yondashishga qaratgandir.

Soliq to'lashdan bo'yin tovlash, xorijiy kapitalni olib qo'yish va muammoga qarshi amaliy kurash xalqaro shartnomalarni amalga oshirish doirasida ikki tomonlama soliqqa tortishdan qochish [1]. Yuridik jihatdan ko'pincha o'zlarining asosiylari bilan ma'lumot almashadigan savdo sheriklari, qo'shni davlatlar va xalqaro tashkilotlar yoki mamlakatlar guruhlariga a'zo davlatlar, masalan: Yevropa ittifoqi, Birlashgan xalqaro soliq porti axborot markazi (Joint International Tax Shelter Information Center, JITSIC), soliq ma'muriyati forumi (The Forum on Tax Administration, FTA), Evropa ichki soliq ma'muriyati tashkiloti (The Intra-European Organisation of Tax Administrations, IOTA) va boshqalarni aytib o'tsak bo'ladi, shunday qilib, mavjud Yevropa ichki soliq tashkiloti (keyingi o'rinlarda IOTA deb ataladi) 1996 yilda Markaziy va Sharqiy Yevropa davlatlari va Baltiya mamlakatlari tomonidan tashkil etilgan., uning a'zolari o'rtasida professional ma'lumot almashishni osonlashtiradi (46 Yevropa soliq ma'muriyatlari), o'quv o'tkazish, konferensiyalar, seminarlar tashkil etish, soliq sohasida texnik yordam ko'rsatish. IOTA-ning asosiy strategik vazifalari orasida quyidagilarni ta'kidlash kerak: mustahkamlash a'zo davlatlarning soliq ma'muriyatlari o'rtasidagi hamkorlik;

Binobarin, davlat ichida ham, davlatlararo darajada ham soliq munosabatlarini uyg'unlashtirish va birlashtirish uchun zarur shart bu rivojlanish va soliq to'lovchilar manfaatlarini hisobga olgan holda qonun hujjatlari qoidalari va umum

jamiyat normalarini qabul qilish . Biroq, ko'pincha soliq to'lovchilar va davlatning manfaatlari ular sezilarli darajada farq qilishi mumkin, bu soliq sohasida murosaga erishish zaruratini keltirib chiqaradi (soliq to'lovchining pul majburiyatlari yoki soliq qarzlarni to'lash va kechiktirish). Davlat va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlardagi soliq kelishuvining alohida jihati yomon soliq qarzini hisobdan chiqarishdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, har qanday davlatning nazorat qiluvchi organlari faoliyati mamlakatda soliqlar va yig'implarni ixtiyoriy ravishda to'lash darajasini oshirishga qaratilgan. Iqtisodiyoti yuqori darajada rivojlangan davlatlarning aksariyati soliqlarni to'lashning yuqori darajada ixtiyoriyligi bilan ajralib turadi [2]. Fransiyada soliq to'lovchilar byudjetga soliq to'lovlarining deyarli 98 foizini ixtiyoriy ravishda to'laydilar, bu ijtimoiy ong va javobgarlikning yuqori darajasi, moliyaviy sanksiyalarning katta miqdori bilan izohlanadi, teng sheriklik va soliq munosabatlari sub'ektlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga ma'sullik bilan asoslanadi.

Shvetsiyada soliq to'lovchilarning 80 foizi vijdonli to'lovchilar toifasiga kiradi. Shu bilan birga, bir qator mamlakatlarda soliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lash darajasi juda past, buning natijasida byudjet daromadlari soliq bosimi tufayli shakllanadi soliq to'lovchilar va ular tomonidan soliq qarzini majburiy undirish vositalari va tartib-taomillaridan foydalanish bo' yicha organlar tomonidan tartibga solinadi.

Umuman davlat iqtisodiyotining rivojlanish darajasiga va xususan byudjet-soliq tizimiga, tashqi va ichki muhit omillarining ta'siriga, shuningdek soliq to'lovchilarning nazorat qiluvchi organlarga bo'lgan ishonch darajasi har xil soliqni majburiy undirish uchun soliqni boshqarish qarz undirish vositalari qo'llaniladi. Fransiyada soliq to'lovchilarning vazifalarini bajarishini ta'minlash choralari soliq to'lashda garov mol-mulkini sotish, qarzdorning transport vositalarini soliq qarzi to'langunga qadar musodara qilish nazarda tutiladi [3].

Shvetsiyada soliqlarni boshqarish tizimi hisobot davrida soliqlar asta-sekin to'lashni o'z ichiga oladi . Korxonalarining vaqt va xarajatlarini minimallashtirish maqsadida soliqlarni to'lash tartibiga korxonaning barcha soliqlari bir oylik to'lov bilan soliq xizmati hisobvarag'iga o'tkaziladi. Soliqlarni shahar va davlat byudjeti o'rtasida taqsimlash soliq inspeksiyalari tomonidan amalga oshiriladi. Shvetsiyaning nazorat qiluvchi organlari profilaktika choralari faol qo'llaydilar ,qarzni to'lashni kechiktirish mexanizmini qo'llash orqali soliq qarzi bartaraf etiladi.Iqtisodiyot, davlat boshqaruvi madaniyati va soliq to'lovchilarning ongi darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlar uchun maqbulroq soliq munosabatlarini davlat

tomonidan boshqarishning" axloqiy " modeli. Shunday qilib, Irlandiyada soliq qarzini boshqarishning profilaktik protseduralari bilan bir qatorda quyidagilar qo'llaniladi:

1. Qarzdor soliq to'lovchilarning familiyalari ta'sir ko'rsatadigan axloqiy jihat

2. Rasmiy ravishda har uch oyda bir marta ommaviy axborot vositalarida soliq huquqbuzarligi to'g'risidagi ma'lumotlar to'liq ko'rsatilgan holda e'lon qilinadi.

Portugaliyada soliq qarzlarini davlat tomonidan boshqarish amalga oshiriladi , dunyoning aksariyat mamlakatlarida bo'lgani kabi, o'z vaqtida to'lanmagan soliqlar uchun jarimalarning qattiq tizimi qo'llashdir.

Xususan, agar soliq organlari tomonidan belgilangan summani o'z vaqtida to'lamagan bo'lsa, jarimalar avtomatik ravishda soliq to'lovchi tomonidan undiriladi.

Bunday holda, jarima darhol ogohlantirishsiz va byurokratik protseduralarsiz olinadi,shu jumladan sud tomonidan tezkor qarorlar chiqariladi².

Shunday qilib, davlat vositalari va usullarini qo'llash amaliyoti soliqni oldini olish va undirish doirasida soliq munosabatlarini boshqarish qarzarlar o'xshash va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shunday qilib, bir qator mavjud davlat boshqaruvining yetarli bo'lmagan yoki past darajasini ko'rsatadigan omillar, xususan: soliq to'lovchilarning noroziligining kuchayishi ,tendensiya darajasi ,iqtisodiyot, davlat va mahalliy darajadagi korrupsiya ko'lami, muhim to'lovchilarga soliq bosimi, soliqlarni to'lashning murakkab va uzoq muddatli tartibi va boshqalar. [2³].

Davlat boshqaruvi tizimining balansini tasdiqlash yoki uning samarasizligi xalqaro reytinglardagi pozitsiyalardir dunyoning turli mamlakatlaridagi soliq institutlaridan iboratdir [4].

Davlatda soliq munosabatlarining rivojlanish darajasi, ya'ni soliq darajasi soliq to'lovchilarga yuklari butun dunyo bo'ylab taklif qilingan usul bo'yicha hisoblanadi,bank tomonidan dunyoning turli mamlakatlarida biznes yuritishni baholash doirasida (jadval. 1). Soliqqa tortish bu amalga oshirilgan to'lovlar sonini

² 2. Kibanova A. ya. soliqlar va soliqqa tortish. M.: Knorus, 2022 Yil. 488 c.

3. Pogorletskiy A. I. etakchi xorijiy mamlakatlarning soliq siyosati: zamonaviy jihatlar. - [Elektron resurs]. - Kirish rejimi:

<https://cyberleninka.ru/article/n/nalogovayapolitika-veduschih-zarubezhnyh-stran-sovremennye-aspekty-1>

hisobga olgan holda davlatda tadbirkorlik faoliyatini tartibga solish darajasini ko'rsatadigan o'nta ko'rsatkichdan biridir.

Yil davomida, soliq hisobotini tayyorlash va soliqlarni to'lash uchun vaqt sarflash uchta asosiy tur (qo'shilgan qiymat solig'i, daromad solig'i, ijtimoiy sug'urta badallari) va umumiy soliq va badal stavkasi (foydada%) 1.

Jadval.1

2022 yil uchun dunyoning ayrim mamlakatlari uchun soliq yuki ko'rsatkichlari⁴⁵

Davlatlar	Reyting soliqqa tortish	Umumiy soliq stavkasi va badallar (% foydadan)	Barcha vaqt bo'yicha soliq hisobotlari	To'lovlar (yillik soni)	Protseduralar indeksi xizmat qilgandan keyin hisobot va soliq to'lash
Belarusiya	120	53.3	184	7	50.00
Braziliya	300	64.7	1958	10	7.80
Angliya	23	30.0	105	8	71.00
Germaniya	43	49.0	218	9	97.67
Hindiston	121	52.2	277.5	13	49.67
Xitoy	114	67.7	142	7	55.00
Rossiya	53	46.7	168	7	73.16
AQSH	37	45.7	175	11	94.44
Ukraina	54	41.7	327.5	15	85.98
Fransiya	55	60.4	139	19	97.40
Yaponiya	97	46.7	129.5	30	71.69

Taqdim etilgan jadval ma'lumotlariga asoslanib. 1, 2022 yilda Rossiya ekanligini ko'rishingiz mumkin .

Federatsiya soliq yuki bo'yicha 53-o'rinni egallaydi va umumiy soliq stavkasi daromadning 46,7 foizini tashkil etadi, 2021 yilda u dunyoning 190 mamlakati orasida 51-o'rinni egalladi.

⁴. Soliq tizimlarini isloh qilish: nazariya, metodologiya va amaliyot / Ed. Kiyev: Kondor, 2021 Yil. 352 s.

Shunday qilib, bugungi kunda dunyoning aksariyat mamlakatlari muammoga duch kelishmoqda, O'zbekistonda ham shunday muammo bo'lmashligi uchun soliq muhitini yaxshilash, soliq sohasidagi huquqbuzarliklar darajasini pasaytirish, davlat byudjeti taqchilligi va davlat qarzini kamaytirish. Shuni ta'kidlash kerakki, bu soliqlarni to'lashda ma'muriy protseduralarning soddaligi va adolatliligi va to'lovlar soliq tizimining raqobatbardosh ustunliklariga eng ko'p ta'sir qiladi [6⁵; 6].

Soliq munosabatlarini ratsionalizatsiya qilish soliq to'lovchi uchun qulay bo'lgan holda shakllanadi, soliq hisobotini tayyorlash, yig'ish va qayta ishlash. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida bu juda muvaffaqiyatli, ammo "yagona oyna – yagona deklaratsiya – yagona to'lov" tushunchasi amalga oshirilishi bu jarayoga juda ham ijobiy ta'sir qilishiga ishonamiz. Masalan, Italiyada soliq deklaratsiyasining yagona shakli joriy etildi, u soliq hisob-kitoblarini birlashtiradi hamda daromad, qo'shilgan qiymat solig' i, ijtimoiy sug'urta bo'yicha badallar, shuningdek soliq to'lovchisi amalga oshirishi mumkin bo'lgan yagona soliq to'lovi tizimi, yagona hisob varaqdagi to'lovlari. Bundan tashqari, soliq summalarini ortiqcha to'lashda bu farq

zudlik bilan hisobga olinadi va soliq to'lovchining yagona hisob raqamiga qaytariladi. Shunga o'xshash soliq ma'muriyati tizimi Shvetsiyada ham amal qiladi, bu yerda har bir soliq to'lovchi o'zining shaxsiy soliq hisobvarag'iga ega va jismoniy shaxslarga soliq hisobotlarini topshirishni soddalashtirish uchun soliq organlari allaqachon to'ldirilgan soliq deklaratsiyalarini ularda mavjud bo'lgan daromadlar va to'langan soliqlar to'g'risidagi ma'lumotlar asosida yuboradilar.

Dunyoning ko'plab mamlakatlarida elektron hisobot shakli joriy etildi. Shunday qilib, Sloveniyada elektron soliq hisoboti tizimi Yevropa Ittifoqi mamlakatlari o'rtasida tovar ayirboshlashda QQSni qoplash uchun arizalarni to'ldirish uchun ishlatiladi. Ushbu tizim Yevropa Ittifoqiga a'zo bo'lmagan mamlakatlarning firmalariga ro'yxatdan o'tish va to'lash imkoniyatini beradi.

Yevropa Ittifoqi direktivasiga muvofiq Yevropa Ittifoqining har qanday davlati uchun onlayn sotishdan QQS elektron tijorat. Slovakiyada maxsus elektron qabul qilish idorasi mavjud, soliq hujjatlari kelib tushganligi to'g'risidagi tasdiqnomalar hisobga olinadigan va beriladigan hujjatlar, shuningdek elektron imzolar identifikatsiyalanadigan hujjatlar. Daromad xizmati Irlandiya fuqarolari o'z soliq to'lovchilariga to'liq integratsiyani taklif qilishadi.

⁶ Ignatova T. V., Alifanova E. N. davlat sektorini byudjet tomonidan moliyalashtirishning institutsional xususiyatlari // moliyaviy tadqiqotlar. 2018. № 2. 20-26 betlar.

Internet-elektron deklaratsiya tizimi va 21 turdagi turli xil soliq va yig'implarni kechayu kunduz to'lash. Fransiyada ham Internet orqali hisobot taqdim etiladi joriy va kelgusi davr uchun soliq to'lovlarini hisoblash imkoniyati bilan.

Bu jarayonlarni tajribasi o'rganilib bu O'zbekistonda ham bosqichma bosqich amalga oshirilib kelinmoqda. 2015 yildan boshlab Rossiya Federatsiyasida soliq hisobotlarini elektron shaklda topshirish majburiydir (soliqlarning ayrim turlari va to'lovchilar bundan mustasno) elektron imzo yordamida.

Dunyoning ko'plab mamlakatlarida soddalashtirilgan tizimga katta e'tibor qaratilmoqda kichik biznesni soliqqa tortish. Ba'zi xorijiy davlatlarda soddalashtirilgan soliq tizimi bilan bir qatorda summani kamaytirish uchun qo'shimcha shartlar kiritiladi, to'langan soliqlar, bu soyali daromadlarni legallashtirishga yordam beradi va shunga mos ravishda byudjetga soliq tushumlari miqdorini oshiradi. Soddalashtirilgan deklaratsiyaga asoslangan maxsus soliq rejimining afzalligi uning soddaligi va soliq to'lovchining o'z daromadlari darajasiga qarab soliq to'lovlarini aniqlash qobiliyatidir hamda tegishli soliq stavkasidan foydalangan holda majburiyatlar [4].

XULOSA

Xalqaro tajribalarni o'rganib hamd aularni tahlil qilish natijasida davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlarini yangilash, xalqaro amaliyotni O'zbekiston respublikasiga keng joriy qilish zarur ekanligini ko'rsatadi.

Davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari ko'rib chiqilgan hamda soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarishning xalqaro tajribasi o'rganilib davlatlararo qiyosiy tahlili o'rganildi. Asosiy asos davlat boshqaruvidagi kontseptual asosning ahamiyati turli darajadagi yurisdiksiyalar o'rtasida soliq ma'lumotlarini almashish muhimligini ko'rsatadi.

Byudjet va soliq sohasida yuzaga keladigan ko'plab muammoli masalalar normativ-huquqiy komponentning nomukammalligi bilan bog'liq, boshqaruv mexanizmi va siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning o'zgaruvchanligi [7].

Soliq-byudjet munosabatlarini davlat tomonidan boshqarishning xorijiy tajribasini hisobga olgan holda, nazorat qiluvchi organlar va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarni takomillashtirish va uyg'unlashtirish bo'yicha bir qator yo'nalishlarni ajratish mumkin, xususan:

-jamiyatda davlat tomonidan majburiy choralar ko'rmasdan soliqlarni to'lash majburiyati va zarurligiga ijobiy munosabatni shakllantirish maqsadida profilaktika va tushuntirish choralari amalga oshirish;

-O'zbekiston Respublikasi soliq kodeksining byudjet hamda soliq sohasidagi qarzlarning umumiy darajasini e'lon qilish orqali kamaytirish ,qarzdorligi bo 'lgan soliq to'lovchilar ro 'yxatlarini shakllantirish;

-Soliq tizimi rivojlanishini yaratish uchun ilg'or IT-dasturiy va apparat vositalaridan foydalanish ,davlat byudjetiga soliq to'lashdan bo'yin tovlash ehtimolini kamaytirish maqsadida elektron soliq xizmatlari bazasini shakllantirish.

Shunday qilib, turli mamlakatlarda soliq majburiyatlari bajarilishini ta'minlash usullarini aniqlash hamda uni yuqori saviyada rivojlantirish uchun xalqaro tajriba,

davlat boshqaruvi mexanizmining samaradorligini oshirish me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirishga, shuningdek byudjet-soliq munosabatlarini boshqarishning yangi yondashuvlari va usullarini ishlab chiqishga ularni zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga moslashtirishga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi 30.12.2019.
2. Kibanova A. ya. soliqlar va soliqqa tortish. M.: Knorus, 2022 Yil. 488 c.
3. Pogorletskiy A. I. etakchi xorijiy mamlakatlarning soliq siyosati: zamonaviy jihatlar. - [Elektron resurs]. - Kirish rejimi:
<https://cyberleninka.ru/article/n/nalogovayapolitika-veduschih-zarubezhnyh-stran-sovremennye-aspekty-1>
4. Soliq tizimlarini isloh qilish: nazariya, metodologiya va amaliyot / Ed. Kiyev: Kondor, 2021 Yil. 352 s.
5. Ignatova T. V., Alifanova E. N. davlat sektorini byudjet tomonidan moliyalashtirishning institutsional xususiyatlari // moliyaviy tadqiqotlar. 2018. № 2. 20-26 betlar.
6. Tarasova E. V. soliq ma'muriyati: o'quv qo'llanma. Donetsk: Donauigs, 2022 Yil. 220 s.
7. Ponomarev A. I., Ignatova T. V., Bogatyrev M. A. Rossiya Federatsiyasida soliqlar va soliq ma'muriyati: darslik. nafaqa. 2-nashr. m: Moliya va statistika, 2022. 389 s.
8. Davlatning byudjet va soliq siyosati / Ed. nafaqa. Rostov n / D: SKAGS nashriyoti, 2021. 254 s.